

Qui eren les “bruixes” de Terrassa?

Dinou terrassenques acusades de bruixeria formen part del col·lectiu de dones homenatjades pel Parlament de Catalunya, que aquesta setmana ha reconegut les catalanes víctimes de persecució misògina. Us expliquem qui eren i què va passar.

La “cacera de bruixes” es va escampar com una taca d’oli per la Terrassa a principis del segle XVII, on dinou dones van ser injustament reprimides, condemnades i algunes executades per bruixeria. Una campanya sistemàtica de misogínia contra dones que, unes marginades, altres d’origen francès, algunes de les quals vivien de la prostitució, van decidir sumar forces i debilitats per fer front a una operació d’assetjament i extermini. Una extensa investigació de l’Arxiu Històric de Terrassa recull la història d’aquestes dones al llibre “Lo negoci de las bruxas (1602-1619)”, un relat minuciós de com la Santa Inquisició, però també la població local, va perseguir un grup de dones per ser diferents.

DINOU NOMS PER A LA HISTÒRIA

Entre 1602 i 1622, dinou dones van ser acusades a la ciutat de practicar la bruixeria o bé participar dels seus rituals. Tenien entre 35 i 60 anys, moltes eren joves i una d’elles, embarassada, va patir empresonament a la Torre del Palau, on va donar a llum i gairebé perd la vida.

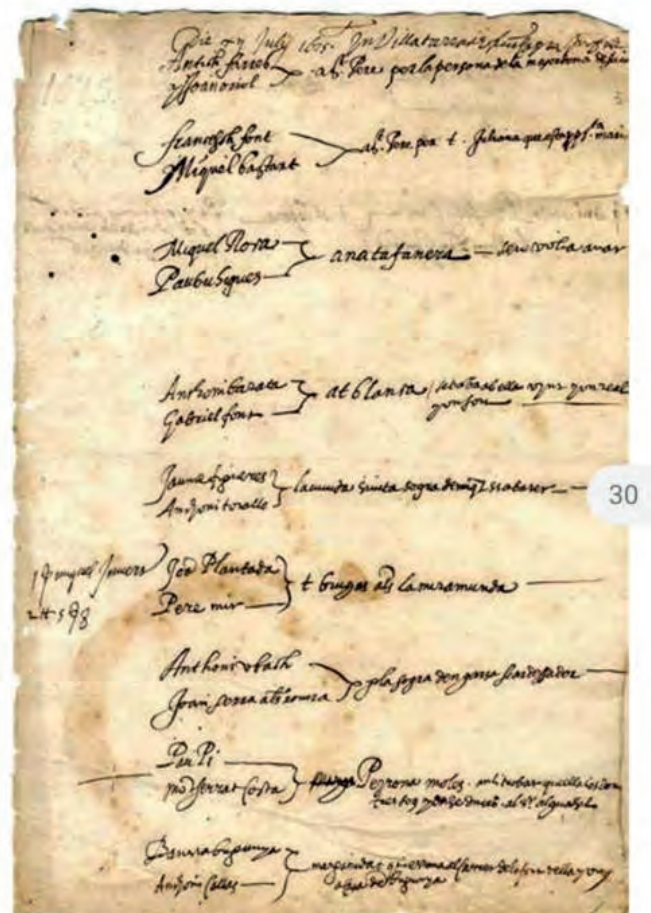
La Peirona Moles va ser una de les supervivents de l’operació de “caça de bruixes” que va aniquilar sistemàticament un grup de dones amb caràcter, que van reaccionar contra la repressió, contra les agressions, amb creences pròpies, víctimes de conflictes familiars o problemes econòmics. També “de psicosis i deliris col·lectius, pors, terrors, temença contra allò desconegut”, en paraules de l’historiador Joan Soler, director de l’Arxiu Històric de Terrassa.

Aquests són els seus noms: Blanca Camós; Beatriu; Eulàlia Totxa; Guillema Font (la Miramunda); Elisabet Benavente; Jaumeta Fellosa; Joana Civita; Joana Martina; Joana de Toy; Joana Farrés; Joana Juliana; Joana Parés; la Ginebreda, Madó Margarita; Margarita Tafari; Maria Blanca; Miquela Casanova (l’Esclopera), i Peirona Moles

Les seves històries tornen a l’actualitat amb el

recent gest de desgreuge del Parlament de Catalunya. “Era necessari perquè la història és cíclica”, comenta l’historiador Marc Ferrer, membre del Centre d’Estudis Històrics de Terrassa (CEHT). “Avui encara hi ha dones perseguides per la seva moral, per actuar contra el sistema o tenir una sexualitat que no respon a l’estàndard.”

Per a Ferrer, avui és més convenient que mai “rehabilitar la memòria d’aquelles dones que no van ser bruixes” i fer-ho “en una societat encara masclista i patriarcal, on una noia que va amb diversos nois és una puta i un noi que fa el mateix és tractat com un campió”.

Listat de les dones acusades de bruixeria per la Inquisició. Document procés judicial 11/7/1615. Fons Batllia de Terrassa

EL CAS DE LA MARGARITA TAFANERA

Va viure al carrer de Baix, que al segle XVII era el carrer de Calabruixa. Tota una ironia del nomenclàtor, donat que el nom del carrer no feia referència a la bruixeria, sinó a una planta mediterrània que també es trobava a Terrassa coneguda com a “calabruixa petita”.

La Margarita Montllora (nom de soltera) va viure entre el 1576 i 1619 a la ciutat, on es va casar amb Bernat Tafaner, fill d'una família dedicada als teixits de llana.

La vida es va tòrcer per a la Margarita quan el marit va desaparèixer després de perdre la feina. La dona es va anar aïllant i va embogir després d'expulsar un fill i la seva esposa de casa. A partir d'aquell moment va ser víctima d'insults, cops de pedra i acusacions, una repressió que la va acostar a dues dones egarenques d'origen francès, la Joana Farrés i la Peirona Moles.

EL PROCÉS CONTRA JOANA FARRÉS

El primer procés contra les “bruixes” de Terrassa es produeix el 1615. La Santa Inquisició acusa de bruixeria Joana Farrés i un grup de dones, entre les quals hi havia Margarita Tafanera. Les acusa de practicar aquellarres al bosc de Can Palet de la Quadra, on els textos de la Inquisició asseguren que ballaven i bevien vi blanc, mentre Satanàs els indicava “hablando en catalán” com matar nens i adults. D'aquell procés, la majoria de dones van quedar en llibertat, però la Joana Farrés va ser assotada i expulsada de Catalunya.

LA TORTURA I LA CONFESSIÓ

L'historiador Marc Ferrer recorda que les “bruixes” terrassenques van confessar després “de tortures inhumanes. Acabaven declarant per alliberar-se”. Bona part d'aquelles “bruixes” van acabar fugint de la ciutat, on en van quedar només sis, entre elles la Margarita Tafanera.

Aquesta decisió les va condemnar. El 1619 totes van ser acusades de bruixeria després d'un procés que va durar cinc mesos. Cinc de les dones van ser empresonades i torturades a la Torre del Palau, on van acabar confessant el que els indicaven els inquisidors.

Joana de Toy va ser executada a la forca com a correctiu per a la resta de dones, que malgrat tot van viure després el pitjor dels assetjaments. Margarita Tafanera va ser linxada l'endemà de l'execució per dos-cents veïns que la van apedre-

gar a la via pública, quan tornava a casa des de l'hospital, adolorida encara de les corrioles i les cordes de tortura.

“Me corrien los carrers com si haguessen corregut un toro”, va afirmar la Margarita, que va sobreviure de la ira popular gràcies als capellans del Sant Esperit, que la van socórrer de la multitud.

L'ANIQUILACIÓ

Poc després del linxament popular de la Margarita Tafanera, ella i tres “bruixes” més van ser rasurades, condemnades a mort i executades a la forca. Era el gest definitiu d'aniquilació de la bruixeria a la ciutat.

El 26 d'octubre de 1619 morien penjades als voltants de l'Hospital de Terrassa les quatre dones, acusades totes de bruixeria. Pere Puig va ser el botxí que les va matar en un espai que l'historiador Joan Soler identifica “proper a Can Barba de la Pedra Blanca, on ara hi ha l'Hospital de Terrassa”.

Interior de la Torre del Palau. L'edifici va ser la presó i l'espai de tortura de les dones acusades de bruixeria / Marc Ferrer

Quatre-cents anys després d'aquella cacera de bruixes a la ciutat, la historiadora Anna Vila, membre del CEHT, explica que “les ‘bruixes’ sempre han format part de la història. A vegades amb altres noms, a vegades en altres contextos. De fet –afegeix– fins i tot podríem plantejar-nos si encara hi ha ‘bruixes’ a dia d’avui. Potser ara no ens hi referim de la mateixa manera perquè ens hem tornat més racionals, o això ensensem, però la ‘bruixa’ com a boc expiatori segueix estant més propera del que ens imaginem”.

L'Arxiu Històric de Terrassa ha fet un treball ingent de recuperació de la memòria històrica a l'opuscle

“Lo negoci de las bruxas (1602-1619)”. El document recull amb detall un episodi terrible de la història de la ciutat que quatre segles més tard pren categoria de notícia amb el gest de reconeixement que aquesta setmana ha fet el Parlament de Catalunya.

També amb el documental de TV3 “Bruixes, la gran mentida”, coproduït per la revista Sàpiens. La cinta, emesa al programa “Sense ficció”, compara la cacera de bruixes del segle XVII amb xacres contemporànies com la violència contra les dones, les notícies falses o l'assetjament a les xarxes socials.

Laura Hernández

*Aquest article va aparèixer al
Diari de Terrassa, el 28 de gener de 2022.*

DE BRUIXA A FIGURA POPULAR

La Margarita Tafanera es torna a passejar pels carrers de la ciutat quatre segles després de ser assassinada a la forca per bruixeria. Des de l'any 2015, la “bruixa” és un dels personatges de la cultura popular de Terrassa

El passat ple municipal d'abril de 2021 es va aprovar una proposta de la junta de portaveus per tal de recordar les dones injustament acusades de pràctiques de bruixeria i, en alguns casos, condemnades i executades. La proposta va sorgir a partir de la campanya iniciada per la publicació de contingut històric "Sàpiens" i que va tenir també el seu ressó en una declaració del Parlament de Catalunya.

En concret, la proposta aprovada demanava, a part de l'adhesió a la susdita campanya, la declaració del dia 27 d'octubre com a dia commemoratiu de les Dones Acusades de Bruixeria i com a tal, il·luminar la façana de l'Ajuntament de color lila, així com, i per continuació del procés de feminització dels carrers de la nostra ciutat i tenir en compte, per a futures denominacions o possibles canvis, els noms de les sis dones que van patir el procés de persecució i bruixeria a la nostra ciutat: Margarida Tafanera; Joana Toy; Joana Savina; Miquela

Casanovas, l'Esclopera"; Eulàlia Totxa i Guillermina Font, "Miramunda".

En el marc del Dia Internacional de les Dones, el Servei Educatiu del Museu de Terrassa, va produir i programar l'itinerari periòdic **Bruixes i heroïnes**, que passejant per carrers i places de l'antiga vila de Terrassa d'època Moderna, permet descobrir la història de les dones dels segles XVI i XVII.

La proposta demanava localitzar el lloc de la seva execució i posar-hi una placa en el seu record. Degut a la impossibilitat de localitzar aquest indret, es va optar per col·locar-la davant de la Torre del Palau, antiga presó del castell de la vila, on moltes d'elles van ser empresonades i víctimes de tortures. La instal·lació de la placa, el 9 de març de 2022 dins del programa de Memòria Democràtica, s'ha inclòs en els actes commemoratius del Dia Internacional de les Dones.

Més informació sobre el tema:

https://xac.gencat.cat/web/.content/xac/01_continguts_arxius_comarcals/ac_valles_occidental/06_publicacions_acvoc/Opuscles/Opuscle-bruixes-visual3.pdf